

Les *debanadores*

(ALDC, V, 1017. Les *debanadores*)

La *debanadora* (o *debanadores*) és un “aparell giratori per a aguantar la troca o madeixa que es debana” (DIEC). Els mots que ocupen pràcticament tot el domini lingüístic són der. de *debanar* 75, 86, 87, 107, procedent del llat. vg. *DEPANARE, format sobre PANUS ‘fil de trama posat a la *debanadora*’: *debanadora* (s. XIV) (var. *desbanadora* 190, homonimitzat amb el prefix *des-*; *debanadera* 94, 100, 108, amb canvi de sufix); *demanadora* (s. XIV), per equivalència acústica B = M, ajudant-hi l’homonimització amb *demanar* (< DEMANDARE; vg. sard *demanare*); *debanera*, amb el suf. *-era*, indicador d’estri (com *setrillera*); *debanell* (s. XVI, O. Pou), amb el suf. *-ell*. Altres mots, d’ús més local, s’han format 1) sobre *cabdellar* (s. XIII), der. de *cabdell* (< CAPĪTĒLLU) “petit cap que s’aplicà al conglomerat de fils o corda, perquè aquest es formava estirant-los per la punta o petit cap del cordó” (DECat): *torn de cabdellar llana* 21; *roda de cabdellar* 178; *cabdellaire* 6, amb el suf. *-aire*, d’origen occità

(< -ATOR); *acabdellador* 119, amb pròtesi vocàlica i el suf. *-ador*; 2) sobre ‘roda’: *roda de cabdellar* 178, *rodell* 3, masculí de *rodella*; 3) sobre la idea de ‘lliurar’: *lliurador* 97, de *lliurar* (der. de *lliure*) ‘fer a mans, depositar en poder d’algú’; 4) per la seva forma oval: *ou* 33; per la semblança amb una peça dels terrissers en forma de baldufa: *bitlla* 18, d’origen preromà; o amb un atxer amb molts de brandons: *blandonera* 95.

Filosa 175 és una confusió amb l’aparell de filar.

Altres mots són d’origen o motivació fosc: *bolinxí* 113, *verganell* 36.

Geolingüísticament, *debanadora* s’estén per quasi tot el territori especialment el val., el nord-occ., el bal. i l’alg.; *debanera* i *debanell* ocupen diverses àrees del cat. or., i *demanadora* apareix en poblacions diverses del cat. occ. Són mots normatius *debanadora*, *debanell*, des del DOrt, 1917.

